VARLIQ واریق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2025: 40(2), ss. 9-21
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

Bəxtiyar Vahabzadənin Həyatı və Yaradıcılığı

Prof. Dr. Cavad HEYƏT [I]

Xülasə:

Bəxtiyar Vahabzadə çağdaş Azərbaycan türk ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri kimi yalnız şair kimliyi ilə deyil, həm də fikir adamı və ictimai lider mövqeyi ilə seçilir. Onun həyatı və ədəbi şəxsiyyəti yaşadığı dövrün ictimai və siyasi hadisələri ilə sıx şəkildə bağlı olmuşdur. Vahabzadə yaradıcılığında fərdi hisslərdən daha çox ictimai problemləri ön plana çəkmiş, xalqının səsi olmağı hədəfləmişdir; vətən və millət anlayışlarını, azadlıq və müstəqillik ideallarını əsərlərinin mərkəzinə yerləşdirmişdir.

Onun əsərlərində dil və mədəniyyətə qarşı dərin həssaslıq, milli kimliyin qorunmasına yönəlmiş güclü bir şüurla birləşir. Türk dünyasının ortaq dəyərlərini ucaldan Vahabzadə, ana dilinin qorunmasını və inkişafını ictimai bir məsuliyyət kimi görmüşdür. Bu yanaşması ilə o, yalnız ədəbi deyil, həm də fikir irsi qoyub getmişdir. Millətinə qarşı dərin bir məsuliyyət hissi ilə yazan sənətkar, ədəbiyyatın estetik imkanlarından bəhrələnmiş və yaradıcılığı ilə xalqını maarifləndirməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur. Bu xüsusiyyətləri ilə Vahabzadə Azərbaycan ədəbiyyatında milli oyanışın simvollarından birinə çevrilmişdir.

Açar sözlər: Bəxtiyar Vahabzadə, Azərbaycan türk ədəbiyyatı, milli oyanış, vətən və millət, dil şüuru, ictimai məsuliyyət

[I] Varlıq dərgisinin qurucusu, dünya şöhrətli cərrah və türkolog (1925-2014).

VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2025: 40(2), ss. 9-21
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

Bahtiyar Vahapzade'nin Hayatı ve Yaratıcılığı

Prof. Dr. Cevad HEYET[I]

Özet:

Bahtiyar Vahapzade, çağdaş Azerbaycan edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olarak, yalnızca şair kimliğiyle değil, aynı zamanda fikir adamı ve toplum önderi vasfıyla da ön plana çıkmıştır. Onun hayatı ve edebî kişiliği, yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal gelişmeleriyle iç içe şekillenmiştir. Vahapzade, şiirlerinde bireysel duygulardan ziyade toplumsal meseleleri ön plana çıkararak halkın sesi olmayı amaçlamış; vatan ve millet kavramlarını, özgürlük ve bağımsızlık ideallerini şiirlerinin merkezine yerleştirmiştir.

Eserlerinde dil ve kültür konusundaki hassasiyet, millî kimliğin korunması yönünde güçlü bir bilinçle birleşmiştir. Türk dünyasının ortak değerlerini yücelten Vahapzade, ana dilin korunmasını ve geliştirilmesini toplumsal sorumluluk olarak görmüş; bu anlayışıyla yalnızca edebî değil, aynı zamanda fikrî bir miras bırakmıştır. Milletine karşı derin bir sorumluluk duygusuyla yazan sanatçı, hem edebiyatın estetik imkânlarını kullanmış hem de eserleriyle halkını bilinçlendirmeyi hedeflemiştir. Bu yönüyle Vahapzade, Azerbaycan edebiyatında millî uyanışın simgelerinden biri hâline gelmiştir.

Açar sözler: Bahtiyar Vahapzade, Azerbaycan Türk edebiyatı, milli uyanış, vatan ve millet, dil bilinci, toplumsal sorumluluk

[I] Varlıq dergisinin kurucusu, dünyaca ünlü cerrah ve Türkolog (1925-2014).

VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2025: 40(2), ss. 9-21
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

The Life and Creativity of Bahtiyar Vahapzade

Prof. Dr. Javad HEYAT[I]

Abstract:

Bahtiyar Vahabzade stands out as one of the most prominent figures of contemporary Azerbaijani literature, not only as a poet but also as an intellectual and a social leader. His life and literary identity were deeply shaped by the social and political developments of his time. In his poetry, Vahabzade prioritized social issues over personal emotions, aiming to become the voice of his people; he placed the concepts of homeland and nation, along with the ideals of freedom and independence, at the very core of his works.

His writings reflect a profound sensitivity toward language and culture, combined with a strong consciousness for preserving national identity. Glorifying the common values of the Turkic world, Vahabzade considered the protection and development of the mother tongue as a social responsibility. Through this perspective, he left behind not only a literary but also an intellectual legacy. Writing with a deep sense of duty to his nation, the poet utilized the aesthetic possibilities of literature while seeking to raise public awareness. In this sense, Vahabzade has become one of the symbols of national awakening in Azerbaijani literature.

Keywords: Bahtiyar Vahapzade, Azerbaijan Turkish literature, national awakening, homeland and nation, language awareness, social responsibility

[I] Founder of Varlıq magazine, world-renowned surgeon and Turkologist (1925-2014).

VARLIQ وارلیق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2025: 40(2), ss. 9-21
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

زندگی و آثار بختیار وهابزاده

پروفسور دکتر جواد هیئت[1]★

چکیده:
بختیار وهابزاده به‌عنوان یکی از برجسته‌ترین چهره‌های ادبیات معاصر جمهوری آذربایجان، نه‌تنها با هویت شاعرانه‌اش بلکه به‌عنوان یک اندیشمند و رهبر اجتماعی نیز شناخته می‌شود. زندگی و هویت ادبی او عمیقاً تحت تأثیر تحولات اجتماعی و سیاسی زمانه‌اش شکل گرفت. وهابزاده در اشعار خود مسائل اجتماعی را بر احساسات فردی مقدم دانسته و می‌کوشید صدای مردم خود باشد؛ او مفاهیمی چون میهن و ملت و نیز آرمان‌های آزادی و استقلال را در مرکز آثارش جای داد.
آثار او حساسیت عمیقی نسبت به زبان و فرهنگ را با آگاهی قوی از حفظ هویت ملی در هم می‌آمیزد. وهابزاده که ارزش‌های مشترک جهان ترک را ارج می‌نهاد، پاسداری و گسترش زبان مادری را مسئولیت اجتماعی می‌دانست. بدین‌گونه او نه‌تنها میراثی ادبی بلکه فکری نیز بر جای گذاشت. این شاعر که با احساس عمیق مسئولیت نسبت به ملت خود می‌نوشت، از ظرفیت‌های زیبایی‌شناختی ادبیات بهره برد و در عین حال برای آگاهی‌بخشی به مردم خود تلاش نمود. وهاب‌زاده از این جهت به یکی از نمادهای بیداری ملی در ادبیات آذربایجان بدل شده است.

کلیدواژه‌ها: بختیار وهابزاده، ادبیات ترکی آذربایجان، بیداری ملی، وطن و ملت، آگاهی زبانی، مسئولیت اجتماعی

[1] موسس نشریه وارلیق؛ جراح و تورکولوژیست نامدار.

VARLIQ واریق
Dil, Ədəbiyyat, Mədəniyyət və Cəmiyyət Araşdırmaları Dərgisi
Dil, Edebiyat, Kültür ve Toplum Araştırmaları Dergisi
Journal of Language, Literature, Culture and Social Studies
İkinci Dönem. Sayı: 2025: 40(2), ss. 9-21
Telif Haqqı©Varlıq Dergisi

بختیار واهابزاده‌نین حیاتی و یارادیجیلیغی

مرحوم پروفسور دوکتور جواد هیئت

بختیار واهابزاده 1925-ده شکی‌ده (نوخا) آنادان اولموش و 1934-ده عایله‌سی ایله بیرلیکده باکی‌یا کؤچموشدور. اورتا تحصیلینی باکی‌دا بیتیردیکدن سونرا آذربایجان اونیورسیته‌سی فیلولوژی فاکولته‌سینه داوام ائتمیش، 1947-ده مأذون اولدوقدان سونرا 1951-ده فاکولته‌ده آسیستان اولاراق چالیشمیش، 1964-ده صمد وورغون حاقیندا یازدیغی تئزله ادبیات دوکتورو اولموش و ایندی ده معاصیر آذربایجان ادبیاتی پروفسورو عنوانی ایله چالیشماقدادیر.

بختیار واهابزاده؛ مشهور شاعیر، دراماتورق و عالیملریمیزدندیر. اونون لیریک و فلسفی شعرلری تضادلارلا دولو عصریمیزین نبضی ایله هماهنگدیر و بیرگه دؤیونور. کیچیک و بؤیوک اثرلرینده واهابزاده؛ حیات، اؤلوم، قهرمانلیق، جاودانلیق و دونیا وطنداشی‌نین مسئولیتی کیمی مسئله‌لره جواب وئرمگه چالیشمیشدیر. اونون یارادیجیلیغیندا آنا خط، اساس و آپاریجی جریان «وطن» مسئله‌لری‌دیر. کیچیک شعرلریندن باشقا بؤیوک منظومه‌لر و دراملار یازمیش و چئشیدلی ترجومه‌لر ائتمیشدیر.

اوزون منظومه‌لری آراسیندا الجزایرین آزادلیغینا حصر ائدیلمیش «یوللار- اوغوللار»، فضولی‌نین حیاتی و ادبی شخصیتی حاقیندا یازدیغی «شب هیجران»، م.ع. صابیری وصف ائدن «آغلار-گوله‌ین» و عُزیر حاجی بگوفا اتحاف ائتدیگی «موغام»، تاتار شاعیری موسی جلیل اوچون یازدیغی «نغمه‌لریم» و آیریجا «آتیلمیشلار» منظومه‌سی واردیر.

واهابزاده بیر چوخ ماهنیلار یازمیش و بونلارین چوخو بسته‌لنمیشدیر. درام اثرلریندن «ایکینجی سس»، «یاغیشدان سونرا»، «آرتیق آدام» و «ویجدان» اثرلری آذربایجان دؤلت تئاتریندا تاماشایا قویولموشدور. «ایکینجی سس» آلمانجایا ترجومه ائدیلمیشدیر.

واهابزاده عینی زاماندا علمی آختاریشلارلا برابر تدقیقی مقاله‌لر یازمیش و بو مقاله‌لری‌نین بیر قیسمی «صنعتکار و زامان» و «ساده‌لیکده بؤیوکلوک» آدلی ایکی کیتابدا توپلانمیشدیر (1976-1978).

واهابزاده آسیا، آفریقا و آوروپانین بیر چوخ یئرلرینی گزمیش و انطباعلارینی (ایزله‌نیملرینی) شعر و نوتلاری ایله نشر ائتمیشدیر.

او، 1975-ده آذربایجان دؤلت مکافاتینا (اؤدولونه) لایق گؤرولموش و اونا «امکدار اینجه‌صنعت خادیمی» عنوانی وئریلمیشدیر.

منیم دوستلاریم، ایلک شعر کیتابی 1949، 1950
دوستلوق نغمه‌سی، 1953
ابدی هیکل، 1954
چینار، 1956
ساده آداملار، 1956
جئیران، 1957
آیلی گئجه‌لر، 1958
شاعیرین کیتابخاناسی- شعر مجموعه‌سی، 1961
اعتیراف، 1962
شب هیجران، 1962
انسان و زامان، 1964
بیر اورکده دؤرد فصیل، 1966
کؤکلو بوداقلار، 1968
سئچیلمیش اثرلر، 1967
دنیز- ساحیل، 1969
مین دؤرد یوز اون آلتی، 1970
بیر باهارین قارانقوشو، 1971
دان یئری، 1974
سئچیلمیش اثرلر، ایکینجی جیلد، 1975

بو شعرلرین هامیسی آتالار سؤزو کیمی‌دیر - اوزده‌کی آنلامی دا دوغرودور، آلت قاتداکی حقیقتی‌ده واجیبدیر. آما اوست قاتداکی حقیقت درینده‌کی، دیبده‌کی گرچگی ایفاده ائدرکن سانسور قایچیلاریندان قورونماق نامینه دوشونولموش ادبی فند، دقت‌یاییندیریجی اؤرتوکدور.

واهابزاده داها چوخ هجا وزنی ایله شعر یازار، لاکین بعضی شعرلرینی عروض وزنی ایله یازمیشدیر. عروض وزنی ایله یازدیغی شعرلریندن «گل- گل دئیه» آدلی شعرینی اؤرنک اوچون درج ائدیریک:

گل- گل دئیه هیجرینده کمان تک مله‌دیم من
بیر عؤمرو سنین عشقینه قوربان ائله‌دیم من
آسوده طیفیلدین نه غمین واردی، نه دردین
دردیمله سنین گؤزلرینی سورمه‌له‌دیم من
حسّیم سنه گل- گل دئدی، عقلیم دئدی گئت- گئت
بو قانلی دؤیوشدن سنه امداد دیله‌دیم من
عشقیم ده قاخیج اولدو منیم باشیما هر گون
بیر عشقین اوجوندان نه قدر طعنه یئدیم من

اؤز حیسّینی دوستاق ائله‌ین بختیار اولماز
اؤز عشقیمه اؤز کؤنلومو زیندان ائله‌دیم من.

واهابزاده شعرین محتواسی باخیمیندان دا کلاسیک شعر گله‌نگینی تعقیب ائدن و بو گون شعرینی گئچمیشین دویغولاری و اوسلوبی ایله بزه‌ین بیر شاعیردیر. عصریمیزین شعرینده هم کلاسیک ادبیات گله‌نکلرینی داوام ائتدیرمک، هم ده گونوموزون احتیاجلارینا جواب وئره‌بیلمک طرفداری‌دیر. کلاسیک آذربایجان شعرینه بؤیوک حؤرمت گؤستریر. کلاسیک شعرین، خالق شعری‌نین، اؤزللیکله فضولی‌نین تأثیری اونون اثرلرینده محسوسدور.

واهابزاده شعرله دوشونن بیر شاعیردیر. شعرله؛ مقاله، تدقیق و تنقید یازار کیمی‌دیر. باشقالاری‌نین شعرینه گیرمه‌میش موضوعلار واهابزاده‌نین شعرلرینه داخیل اولموشدور. او، شعری انسانین ایچینده یانان آلوولو بیر آتش و اودا اوخشادیر. عصرین نبضی شعرین آهنگینده آتمالی‌دیر و شعر درین- درین دوشونن و دوشوندورن هویّته صاحیب اولمالی‌دیر. بئله بیر شعر، وطن و میلّت سئوگیسی ایله، میلّی کولتور عشقی ایله دولوب داشمالی‌دیر. شعر؛ وطنینی، ائلینی و میلّی منلیگینی انکار ائدن، یاد دوشونجه، یاشام و عادتلرینی یامسیلایان قیریشماللارین و طفیلی‌لرین باشینا وورولان یومورووق و قیرپاچ (تازیانه) یئرینه گئچمه‌لی‌دیر.

واهابزاده‌نین دوشونجه‌سینه گؤره، شاعیرین وجودو وطن تورپاغینداديدر. هر شئی وطنسیز یاشار، آمّا شاعیر وطنسیز و میلّتسیز یاشایاممماز. شاعرین ان بؤیوک وظیفه‌سی وطنی سئومکدیر. شاعیر، حاق و حقیقت یولوندا ساواشان، جیبی بوش، قلبی دولو انساندیر. شاعیر وطن و میلّت یولونون مجنونودور. «منیم» آدلی شعرینده، اؤز شعری حاقیندا بئله یازیر:

ابدی بیر اود کیمی اؤز ایچیندن کؤزه‌ریب
هئی یانیر شعریم منیم
بو گوندن صاباحا
بویلانیر شعریم منیم
گزیب دیلده، دوداقدا
اوچور- اوچور همیشه اؤزومدن ده قاباقدا
ایدارکیمین گؤزلری
عقیده‌مین ان تمیز، ان معنالی سؤزلری
دویان اوره‌گی شعریم
بوتون دیلکلریمین ان صاف دیلگی شعریم
سن آیین، اولدوزلارین نوروندان یوغرولموسان
باتان گئجه‌لریمین آچیلان سحرلره
سلامی سن اولموسان
ایسته‌رم سطیرلریم بو گونوندن سس آلان
عکس صدایا دؤنسون

عصریمیزین نبضی ده آهنگینده دؤیونسون
ایسته‌میرم کی، شعریم
نرمه-نازیک قیزلارین
ساچیندا عطیر اولسون
ایستیرم گون آلتیندا پامبیق ییغان قیزلارین
باشیندا چتیر اولسون
جان وئرمه هر اؤترگی درد-غمه شعریم منیم
سن آتش اول، سن اود اول!
یاندیر دا سن، یاخ دا سن!
ایلدیریم اول چاخ دا سن!
گؤستر اؤز ایشیغیندا بو دونیایا اؤزونو
بیر آن یومما گؤزونو
هم گؤرسن، هم ده گؤستر
دئمیرم کی، ذرّه‌نی گئنیش کوره‌ده گؤستر
سن دوشون درین- درین، دوشوندور درین- درین
وطنینی، ائلینی دانان طفیلی‌لرین
وطنی یوخ
مانات‌چون یانان طفیلی‌لرین یومروغا دؤن باشیندا
کئشیکچی اول بو یوردون تورپاغیندا، داشیندا
ووقاری اول، عزمی اول اگیلمه‌ین باشلارین
جیبینده پارت‌بیلط اول، اصیل وطنداشلارین
سونسوز دوشونجه‌لریم،
بو دونیایا سوالیم،
هر ایستگیم، خیالیم،
عشقیم حسرتیم منیم،
ایلک محبتیم منیم،
حدسیز شادلیغیم منیم،
بو دونیادا ابدی ناراحاتلیغیم منیم،
سنه قوربان وئرمگ بیر عؤمور آزدیر، آز
یالنیز بیرجه گونومون سونسوز هیجانینی
نغمه‌یه چئویرمگه اون عؤمور ده چاتیشماز
من سنین‌چون،
آنامسا منیم‌چون یاندی، شعریم
بالامین راحاتلیغی یوخدور دئیه او منی
سنه قیسقاندی شعریم
آنجاق او بیلمه‌دی کی، من آنامدان دوغولدوم

سنسه منیم قلبیمده بالام‌تک بسله‌دیگیم
دویغولاردان دوغولدون.
منی آنامدان آلیب وطنیمه، خالقیما
اوغول ائدن سن اولدون! (1964)

سولدان: نورالدین رضا، فیروز هیئت، جواد هیئت، بختیار واهابزاده، محمدرضا هیئت

«شهید مزارلاری» آدلی منظومه‌سینده انسانین وطنه بورجلو اولدوغونو و لازیم اولدوغو زامان وطن یولوندا شهید اولماغی وظیفه و شرف سایماسینی یازیر. چونکو شهید مزارلاری ایله میلّتین مؤهرو تورپاغا وورولور. شهیدی اولان ورپاغین صاحیبی واردیر. وطن اوچون اؤلن یوخسا، وطنین اؤزو اؤلور.

ایشته «شهید مزارلاری» شعریندن بعضی پارچالار:

گلیریک بو دونیایا بیر آمال اوچن گئدیریک...
یاشاییر بو یورد، بو تورپاق
اؤلر بیزیم کیمی وطن ده بیر گون
وطن اوچون اؤلومه حاضیر اولماساق!
... شهید مزارلاری .... دوشمن غنیمی!
وطنین کؤیسونده ووقارلا دوروب
منیم وارلیغیمی بیر تصدیق کیمی
یوردون سینه‌سینه مؤهورلر ووروب
شهیدلر بویلانیر عصرلر اوستوندن
دولانیر زمانه، دؤنور قرینه
نئجه یاشاماغین، نئجه اؤلمگین
طحرین اؤیره‌دیر نوه‌لرینه
وطنی سئویرم دئیه‌ن چوخ اولار
دئمه‌یه نه وار کی، دیل یورولماسا
وطن ده بیزیم‌تک اؤلر، یوخ اولار
وطنین یولوندا اؤلن اولماسا.

واهابزاده‌نین شعرلرینده میلّت و دیل سئوگیسی اؤنملی یئر توتار. او، آنا دیلینه وطن دیلی دئییر. «ریاکار» آدلی شعرینده اؤز دیلینی بگنمه‌ینلره و اونو خور گؤره‌نلره نفرتینی بیان ائدیر و اونلاری قامچیلاییر. واهابزاده‌یه گؤره، دیل، انسانین آناسیندان اؤیرندیگی ان قیمتلی شئی و وطن- میلّت سئوگیسی‌نین باشلانغیجی‌دیر. «منیم آنام» آدلی شعرینده ساوادسیز آناسی‌نین اونا دیل اؤیرتدیگینی سؤیله‌یه‌رک:

بو دیل ایله تانیمیشام
هم سئوینجی
هم ده غمی.
بو دیل ایله یاراتمیشام
هر شعریمی
هر نغمه‌می
یوخ، من هئچم
من یالانام
کیتاب- کیتاب سؤزلریمین
مولّیفی منیم آنام.

دیلینی سئومه‌ین؛ آناسینی دا، وطنینی ده، میلّتینی ده سئوه‌بیلمز.

بعضی شعرلرینه اؤزونه مخصوص هجو و استهزا واردیر. هله میلّی کولتورونه یاد، مود عاشیقی و تقلید سئون قیریشمال ضعیف کاراکترلی انسانلار و ساختاکارلار حاقیندا یازدیغی منظومه‌لرده بو اؤزللیگی آیدین شکیلده گؤروروک. «دبلر» شعرینده مود عاشیقلیگی و تقلیدچیلیگی حاقیندا بئله یازیر: 18

من بیلمیرم اؤزگه‌نین قاباغیندا قالانی
آخی نییه گؤوشه‌یک؟
مگر یئنیلیک‌می‌دیر؟
اؤزونو بگنمه‌ییب، اؤزگه‌نی دوغما توتماق
گئییب اؤزگه چکمه‌سی، یئریشینی اونوتماق
.... ای دبلره اویان اوغلان
سن ده بئله!
اؤز بارین کی، یوخدور سنین
ووقارین کی، یوخدور سنین
گرک آغزین تئز سولانا
اؤزگه‌لرین میوه‌سینه
اؤز سسین کی، یوخدور سنین
ائله دو توت یاد سسینه!

بختیار واهابزاده‌نین شعرلری‌نین اؤنملی موضوعلاریندان بیری ده عایله‌دیر. آنا، آتا، بابا، اوشاقلار و نوه‌لر و بونلارین بیر-بیری ایله مناسیبتلری، گئچمیشلری ایله یاشایان قوجالارلا گؤزلرینی صاباحا تیکمیش گنجلر آراسینداکی تضادلار و چکیشمه‌لر، گلین-

قاینانانا داعوالاری فلسفی دوشونجه‌لرله یوغرولموش اولاراق نظمه چکیلمیشدیر.
«آتیلمیشلار» آدلی پوئماسیندا بو موضوع چئشیدلی آچیلاردان اله آلینمیش و تأثیرلی بیر قلمله یازیلمیشدیر. بو منظومه‌دن اؤرنک اوچون بیر- ایکی بندی درج ائدیریک:

بعضاً بابالاری بگنمه‌ییریک،
بعضاً بیز اونلارا جاهیل دئییریک.
صداقت، دیانت، دوزلوک، عدالت
اعتیبار، کیشی‌لیک، بؤیوگه حؤرمت
اولو بابالاردان میراثدیر بیزه
گلین بیر ده باخاق عملیمیزه!
انصافی دانانا امان وئرمه‌مک،
یئدیگی چؤرگه دال چئویرمه‌مک
یاشلیلار اؤلکه‌سی دئییلیر نه‌دن
آنا وطنیمیز آذربایجانا؟
بس بونون سببی نه ایمیش گؤرن
حکیملر هره‌سی یوردو بیر یانا
..... نه تورپاغیندادیر،
نه ده سویوندا
کیچیگه مرحمت، بؤیوگه حؤرمت
سببی بوندادیر، سببی بوندا!!

واهابزاده‌نین شعرلری سوویتلر بیرلیگی‌نده‌کی بیر چوخ دیله و تورک لهجه‌لرینه، تورکیه تورکجه‌سینه و آلمانجا، فرانسیزجایا چئوریلیب، کیتاب حالیندا نشر ائدیلمیشدیر.
بختیارین شعرلریندن بیر نئچه‌سینی اؤرنک اوچون درج ائدیریک.
«ایکینجی یارا» آدلی شعرینی 1943-ده جبهه‌ده اؤلن یولداشی‌نین خاطیره‌سینی آناراق یازمیشدیر:

«جبهه‌دن دانیش» دئیه، سن اوزومه باخیرسان
اورادا کی وورهاووردان دانیشماق دئییل آسان
من بیر ایلین ایچینده نه‌لر گؤردوم، آه نه‌لر؟
هله بو دهشتلری گؤرمه‌میش قرینه‌لر (قرنلر)
آه.... او گونلر.... جبهه‌ده بیر یولداشیم وار ایدی
تن یاریبا بؤلردیک اونونلا دردیمیزی
آیری سالابیلمزدی نه بوران، نه قار بیزی
آرا ساکیتلشنده دوستوملا بیر یئرده بیز
اوتوروب دردلشردیک... آچیلاردی قلبیمیز
اؤتن گنجلیگیمیزدن دانیشاردیق، گولردیک
بیز اورادا همیشه دوست اولماغا سؤز وئردیک
لاکین طالع قویمادی... آه دیلیم گلمیر باجی

او گوندن اورگیمده بیر آن دینجلمیر باجی
بیر گون دؤیوش زامانی دوستوم دیلینده «وطن»!
بیر اوغورسوز قورشونا قوربان اولدو غفلتاً
تئز یانینا آتیلدیم آه نه‌لر گؤردوم، نه‌لر
بالاسینی بو کؤکده گؤرسه آنالار مه‌لر
باشینی قوجاقلادیم، یاراسینی باغلادیم
آنجاق آرتیق گئج ایدی، حزین- حزین آغلادیم
دؤش جیببندن بیر یایلیق چیخاراراق اوزاتدی
«آلا بونو، اونا وئر!» دئییب اوستومه آتدی
سونرا تیترک سس ایله دئدی: «آیریلان زامان –
آلمیشدیم بو یایلیغی من اؤز وفاداریمدان
آرتیق او قیز اونوتسون اؤز گله‌جک ارینی...»
دئییب دوستوم قاپادی ابدی گؤزلرینی
او، تؤکدوردو ایلک دفعه عؤمرومده گؤز یاشیمی
اونوتمارام هئچ زامان او جبهه یولداشیمی!
ایندی یایلیق منده‌دیر، لاکین قیزین عنوانی
منه معلوم دئییلدیر... قارداش او یایلیق هانی؟
جیببیمده‌دیر، بودور باخ!
آه... قارداش سنینله من اولدوق بو درده اورتاق
دایان ایندی من دئییم آمان قوروسون الیم
بو یالیق منیمکی‌دیر، دئمک او دا سئوگیلیم!
آه، باجیم، سن نه دئدین سن هارا دوستوم هارا؟
بیر یارالی کؤنلومه ووردون ایکینجی یارا.

بو شعر، اوریژینال نسخه‌ده سربست شعر کیمی مصراعلاری بیر- بیری‌نین آلتیندا یازیلمیشدیر. لاکین هجا وزنی رعایت ائدیلدیگی اوچون بیز ایکی مصراعنی بیر بیت شکلینده بیر سطیرده یازدیق.

«اهرامларین اؤنونده» آدلی شعرینی مصر سفرینده دسامبر 1959-دا یازمیشدیر.

اهرامларین اؤنونده گوندوزلر آخشامادک
قونف‌پیاستر[1] دئیه‌رک
اؤز دوغما ائلینده
دیله‌نیر عرب اوغول اجنبی‌نین دیلینده
زامانا باخ، زامانا!
ایچیمدن یانا- یانا
باخیرام آی قوجا شرق، نه گونده‌سن، نه گونده؟
عربین وطنینده
باشی اوجا توتوب اجنبی اهرام کیمی،

عرب گزمه‌یه قورخور اؤز یوردو ناخام کیمی
قارداشیم دیله‌ننده کئچمیشینی آنسانا!
بابانین اوجالتدیغی اهرامدان اوتانسانا!
اؤز حلال پولونو اجنبیدن بو گونده
سن صدقه آلیرسان،
بابانین اوجالتدیغی اهراملارین اؤنونده
گؤر نئجه آلدانیرسان! ■

قایناق: جواد هیئت (1369/1990). "آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش"، ج. 2، صص. 230-237، وارلیق یاییناری، خواجه مطبعه‌سی، تهران.

Merhum Cevad HEYET
Prof.Dr.; Varlıq dergisinin kurucusu, Paris Cerrahi Akademisi üyesi

Yazı Bilgisi:
Yazarın "*Azerbaycan Edebiyat Tarihine Bir Bakış II*" adlı eserinden alınmıştır.
Yayına Kabul Edildiği Tarih: 1 Mart 2025
E-yayın Tarihi: 3 Nisan 2025
Çıktı Sayfa Sayısı: 13